

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 12/2005 rd**

**Regeringens proposition om statsbudgeten för
2006**

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 22 september 2005 regeringens proposition om statsbudgeten för 2006 (RP 119/2005 rd) till finansutskottet för beredning. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har med stöd av 38 § 3 mom. riksdagens arbetsordning beslutat lämna ett utlåtande om budgetpropositionen som gäller utskottets behörighetsområde till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ekonomidirektör Jukka Lumenko, arbetsmiljödirektör Matti Salmenperä, överdirektör Marja Merimaa och programdirektör Harri Skog, arbetsministeriet
- redovisningschef Arto Mynttinen, direktör Leo Suomaa, medicinalråd Matti Lamberg, projektchef Hanna Onwen, regeringssekreterare Marjaana Maisonlahti och överinspektör Marja-Leena Hiltunen, social- och hälsovårdsministeriet

- programdirektör Markus Sovala, handels- och industriministeriet
- ordförande Gunnar Jansson, vice ordförande Väinö Lindberg, medlem Tuula Lindberg och tf. generalsekreterare Anne-Mari Mäki, Delegationen för romernas ärenden
- arbetskrafts- och utbildningspolitisk sekreterare Saana Siekkinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC
- utbildnings- och arbetskraftspolitisk sekreterare Heikki Liede, Akava r.f.
- sakkunnig, GRM Vesa Rantahalvari, Finlands näringsliv
- arbetsmarknadsombud Merja Berglund, Företagarna i Finland rf
- ordförande Lea Karjalainen, Finlands Arbetslösas Samarbetsorganisation TVY
- ombudsman Pentti Kallio, Ekokaarina, Kaarian kierrätyskeskus
- utredningsperson Janne Metsämäki.

Dessutom har skriftliga utlåtanden lämnats av Tjänstemannacentralorganisationen FTFC, Invalidförbundet och specialforskare Simo Aho.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Det föreslås att för arbetsförvaltningen reserveras 1 965 miljoner euro i budgeten för 2006. Sammanlagt minskar arbetsförvaltningens anslag med 199 miljoner euro men det föreslås att finansieringen av arbetsmarknadsstödet för långtidsarbetslösa ändras så att hälften av stödet finansieras av kommunerna, vilket innebär en överföring på 240 miljoner euro. Anslagen för arbetskraftspolitiken ökar med drygt 50 miljoner euro.

Budgetpropositionen bedömer att aktiva åtgärder som främst är avsedda för arbetslösa arbetssökande omfattar 2006 sammanlagt cirka 92 500 personer som är drygt 3 000 personer fler än i år. Enligt propositionen görs individuella aktiveringsprogram upp för långtidsarbetslösa, aktiva åtgärder för att ta emot arbete ökas och servicen effektiviseras med hjälp av servicecenter för arbetskraft. Omställningsskyddet vid uppsägningar fortsätter och systemet med selsättningsstöd revideras genom att foga till det arbete som stöds utbildning för att öka stödåtgärdernas effekt. Den arbetskraftspolitiska vuxenutbildningens gemensamma anskaffningar med särskilt små och medelstora företag ökas. Vid arbetskraftsbyråerna inrättas jobbcenter för att göra den snabba arbetsförmedlingen effektivare. Många ska få jobb eller utbildning snabbare med hjälp av samhällsgarantin för unga.

Utskottet anser att reformer och prioriteringar på arbetsministeriets förvaltningsområde är positiva och förordar budgetpropositionen med anmärkningar och ändringsförslag i detta utlåtande. Till reformen av arbetsmarknadsstödet kommer utskottet att ta ställning i samband med behandlingen av ifrågavarande proposition.

Att utveckla arbetslivet

Utskottet anser att utveckling av arbetslivet har högsta prioritet för att trygga Finlands konkur-

renskraft, öka produktiviteten och arbetstagar-
nas motivation. Finlands konkurrenskraft är i
hög grad beroende av hur vi lyckas utveckla sät-
tet och modeller för att arbeta så att verksamhe-
ten kan hela tiden utvecklas med hjälp av kreati-
va lösningar genom att utnyttja teknologiska
innovationer. Enligt undersökningarna beror
teknologins produktivitet fördelar i hög grad av
hur man lyckas kombinera dem med sociala inn-
ovationer som befrämjar användningen av tek-
nologin.

Programmet för utveckling av arbetslivets
produktivitet och kvalitet (TYKES) är för närva-
rande det allmännas enda instrument för att kun-
na ändra verksamhetskulturen på arbetsplatserna.
Också regeringsprogrammet har insett ar-
betslivsprogrammens betydelse när det gäller ut-
maningarna med global konkurrens och föråld-
rande befolkning och man har lovat fortsätta och
utvidga arbetslivsprogram. Enligt utredningen
till utskottet uppnåddes på statsrådsnivå 2004
enighet om en gradvis förhöjning av finansie-
ringsnivån för TYKES-programmet. Klart i strid
med denna linje är förslaget i budgetpropositio-
nen för 2006 om att finansieringen för TYKES-
programmet minskas med cirka 1 miljon euro.

Utskottet anser att TYKES-programmet är ett
lyckat program för utveckling av arbetslivet och
föreslår att finansieringen för programmet bibehålls på tidigare nivå. Anslaget för programmet har varit 12,5 miljoner euro 2004 och 2005.

Utskottet föreslår att anslagen för utveckling av arbetslivet höjs till 3,5 miljoner euro under moment 34.01.23 och 8,980 miljoner euro under moment 34.01.63.

Startpeng

I början av 2005 trädde i kraft en lagändring om startpeng där villkoren för startpeng för personer som ämnar bli företagare uppluckrades under ett tidsbegränsat försök. Arbetskraftsbyrån ska kunna bevilja startpeng för att personer som blir företagare efter att ha haft ett lönearbete el-

ler stått utanför arbetsmarknaden och inte är arbetslösa arbetssökande ska ha tryggad försörjning. I försöket kan beslutet om startpeng fattas 2005 och 2006. Försöket möjliggör beviljandet av startpeng utan villkor att man är arbetslös, vilket försnabbar beslut om startpeng och etablerandet av företag.

Från januari till augusti i år var antalet nya mottagare av startpeng 4 824 medan antalet förra året samma tid var 3 244. Ökningen från förra året är närmare 50 procent. Ökningen beror på försöket att utvidga startpeng så att startpeng har utöver arbetslösa kunnat beviljas dem som övergår från lönearbete, studier eller hemarbete att vara heltidsföretagare. Av nya mottagare av startpeng 2005 var 3 006 arbetslösa och 1 818 inte arbetslösa.

Försöket med startpeng finansieras med sysselsättningsanslag och i dispositionsplanen höjdes anslaget för startpeng 2005 från 15 miljoner till 25 miljoner euro. Utskottet oroade sig redan i samband med beslutet om försöket om anslagen är tillräckliga och understök att försöket inte får leda till att det blir svårare för arbetslösa att få startpeng eller att servicen till arbetslösa försämras.

När försöket beslutades var det meningen att i och med att nya målgrupper tas in kunde man få EU-finansiering för startpeng. Denna finansiering har man dock inte fått och vid många Arbetskraftsbyråer har pengarna tagit slut mitt under året. Det har bedömts att behovet av tilläggsanslag är cirka 10 miljoner euro per år. På grund av att pengarna har tagit slut har många som ska inleda företagsverksamheten blivit utan startpeng trots att förutsättningar för finansieringen har funnits. För några har startfinansiering beviljats i brist på pengar för betydligt kortare tid än vad lagstiftningen skulle möjliggöra. Utskottet anser att situationen är dålig med tanke på jämlik behandling av sökanden och oändamålsenligt med tanke på främjande av företagandet.

I budgetpropositionen för 2006 är anslagen för startpeng ungefär på samma nivå som 2005 trots att finansieringen har fördelats på tre olika punkter: i dispositionsplanen finns 22 miljoner euro för startpeng och 1,5 miljoner euro för start-

utredningar. Dessutom kan till dem som får arbetsmarknadsstöd betalas en del av startpeng från momentet för arbetsmarknadsstöd.

Startpengarna är på ett s.k. särskilt moment för skötseln av sysselsättningspolitiken ur vilket man finansierar huvuddelen av Arbetskraftpolitiska åtgärder. Tanken med att samla finansieringen av alla olika åtgärder under ifrågavarande moment var att användningen av pengarna inom momentet skulle vara så flexibelt som möjligt. Utskottet anser att principen om flexibel användning av momentet har inte kunnat genomföras eftersom användningen av pengarna enligt dispositionsplanen har begränsat Arbetskraftsbyråernas möjligheter att bevilja startpengar trots att det har funnits motiverade ansökningar.

Utskottet förutsätter att finansieringen av startpeng tryggas år 2006 så att man slopar sådana bestämmelser som begränsar en förnuftig inriktning av sysselsättningspolitiska anslag enligt Arbetskraftsbyråns prövning.

Sysselsättning inom statsförvaltningen

I budgetpropositionen för 2006 föreslås att sysselsättning inom staten ska fortfarande minskas så att antalet lönebaserade sysselsatta inom staten skulle minska från i medeltal 1 600 sysselsatta till 1 400 sysselsatta. Utskottet har under flera år i sina utlåtanden om budgetpropositionen konstaterat att staten är i många regioner den enda eller åtminstone den mest ändamålsenliga sysselsättaren och krävt att budgetmotivering som begränsar sysselsättning inom staten ska ändras. Utskottet upprepar sina tidigare ståndpunkter i frågan.

I samband med revideringen av arbetsmarknadsstödet understryker regeringen att förutsättningen att få långtidsarbetslösa tillbaka till arbetsmarknaden är åtgärder som ökar färdigheterna på arbetsmarknaden och är rehabiliterande och dessa åtgärder kan man inte förmedla till de arbetslösa om det inte finns någon som erbjuder dessa åtgärder. Enligt regeringen är det kommunen som är i nyckelställning för att komma med dessa åtgärder och organisera dem lokalt. Ut-

skottet omfattar regeringens syn på kommunernas betydelse. Utskottet understryker dock att också staten och statliga verk kan i vissa regioner ha goda möjligheter att erbjuda meningsfulla arbetsuppgifter till sådana handikappade långtidsarbetslösa med låg utbildning som har särskilt svårt att hitta arbetsplatser. Utskottet anser att det är mycket problematiskt att man förhindrar en sådan ändamålsenlig inriktning av sysselsättningsåtgärder genom att i motiveringen till budgetpropositionen fastställa ett stramt maximumantal för statens sysselsättning som inte kan överskridas enligt Arbetskraftsbyråernas prövning.

Sysselsättning av funktionshindrade och handikappade och stödet till sociala företag

I budgetpropositionen för 2006 finns mycket få åtgärder för att främja sysselsättningen av särskilt funktionshindrade och handikappade. Särskilda åtgärder föreslås å ena sidan för låglönstödet för äldre och å andra sidan för aktivering av långtidsarbetslösa. Ändå utgör funktionshindrade och handikappade en betydande Arbetskraftsreserv med viljan att arbeta som man ska försöka använda för att undvika bristen på Arbetskraft. Det beräknas att det finns sammanlagt 90 000 funktionshindrade arbetssökande 2006.

Utskottet understryker att det är viktigt att villkoren för funktionshindrade företagare tryggas. Deras verksamhet har fått stöd genom att fortsätta befrielsen från mervärdesskatt ett år i sänder med målsättning att hitta ett ersättande arrangemang för att gravt handikappade företagare ska vara likställda med övriga företagare. Utskottet finner det viktigt att politikprogrammet för företagsamhet ägnar mera uppmärksamhet på bättre villkor för små företag och ser till att villkoren för handikappade företagare tryggas.

I flera länder utgör sociala företag ett utmärkt instrument för sysselsättning av handikappade och långtidsarbetslösa. I Finland trädde lagen om sociala företag i kraft den 1 januari 2004. Ut-

skottet har på våren 2005 i sitt betänkande om redogörelsen om arbetslivet (AjUB 4/2005 rd) behandlat problem med att etablera och starta sociala företag och föreslagit korrigeringar när det gäller verkställigheten av lagen.

Det har förekommit olika praxis i olika delar av landet vid beviljande av sysselsättningsstöd till sociala företag och detta har lett till särbehandling av företagen. Företagen menar att kontinuitet i stöden är ännu viktigare än stödets storlek. Lagen förutsätter att minst 30 % av ett socialt företags anställda är långtidsarbetslösa eller handikappade. Om företagaren inte kan lita på att ersättning betalas för nedsatt arbetsförmåga också framöver, blir anställningsrisken lätt alltför stor för att vara företagsekonomiskt motiverad.

Utskottet ansåg att det är viktigt att insatserna för att förbättra genomförandet av lagen effektiviseras och särskilt bör akt ges på att lagen genomförs samordnat och att stöden beviljas till fullt belopp och över ett långt tidsspann i alla delar av landet. Nyetablerade sociala företag behöver ett bättre fungerande startstöd än det nuvarande projektstödet. Med det stödet går det att smidigt finansiera kostnaderna för planering och start av verksamheten. Särskilt skulle de sociala företagen behöva ett långsiktigt, i bästa fall ett bestående sysselsättningsstöd för handikappade, något som regeringen lovat utreda. Utskottet påskyndar därför ett startstöd för sociala företag och ett permanent sysselsättningsstöd för handikappade.

I sitt betänkande framhöll utskottet vikten av att utreda om hushållsavdraget kunde utsträckas till tjänster som köpts av sociala företag. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att detta missförhållande korrigeras genom den föreslagna ändringen av inkomstskattelagen om högre hushållsavdrag (RP 117/2005 rd). I motiveringen till ifrågavarande proposition konstateras på sida 9 att efter de föreslagna förändringar förhindras beviljandet av hushållsavdrag inte t.ex. av att ett företag av vilket ett hushåll köper tjänster har fått sysselsättningsstöd.

Verksamhetsstöd till de arbetslösas föreningar

De arbetslösas föreningars regionala och riksomfattande verksamhet är mycket värdefull i bekämpningen av utslagning. På 171 orter finns det föreningar för arbetslösa. År 2004 sysselsatte de ca 4 300 arbetslösa av vilka de flesta hörde till kategorin svårssysselsatta långtidsarbetslösa. Dessutom arbetar 800 frivilliga i föreningarna.

Verksamheten i många föreningar drivs med frivilliga krafter utan en enda permanent anställd. För att kunna utveckla föreningarnas verksamhet bör kontinuiteten i verksamheten tryggas t.ex. genom permanenta verksamhetsledare. Med yrkeskunniga verksamhetsledare kan antalet anställda i föreningarna ökas och göra det möjligt att de arbetslösa som har det allra svårast kan omfattas av olika åtgärder. Detta skulle underlätta att organisera aktiveringsplatser enligt reformen av arbetsmarknadsstödet.

Föreningarna får företagsamhetsunderstöd och i budgetpropositionen för 2006 föreslås ett anslag om 3 300 000 euro för detta. Anslaget finns under ett s.k. särskilt moment vilket i princip möjliggör överskridningen av anslaget om det finns behov för detta. Grunderna för beviljande av understöd varierar dock arbetskraft- och näringscentralvis och det har inte varit möjligt att få tilläggsfinansiering i alla regioner. Utskottet finner det nödvändigt att företagsamhetsunderstöden till föreningarna ökas för att kunna garantera basfinansieringen av verksamheten och kontinuiteten i verksamhetsledning.

Inom ramen för de arbetslösas föreningar finns många återvinningscentraler av vilka en del har utvecklats till sociala företag. Lagen som gäller producentansvar som trädde i kraft på sommaren i år har medfört problem för några återvinningscentraler för återvinning av el- och elektronikskrot. Utskottet anser att återvinningscentralernas verksamhet är såväl med tanke på sysselsättningen som miljöskyddet viktig och att vid verkställigheten av lagen som gäller producentansvar ska fortsättningen och utvecklingen av återvinningscentralernas verksamhet tryggas.

Hälsovården för arbetslösa

Flera undersökningar visar att sjukdomsfrekvensen hos arbetslösa är större än hos den övriga befolkningen. Bristande arbetsförmåga utgör i många fall hinder för sysselsättningen av arbetslösa. Hälsovården för arbetslösa har organiserats inom ramen för det vanliga folkhälsoarbetet och den specialiserade sjukvården som en del av den offentliga hälsovården och kommunerna har huvudansvaret för hälsovårdstjänsterna för arbetslösa. Problemet är att de arbetslösas hälsotillstånd betraktas inte tillräckligt som helhet. Särskilt långtidsarbetslösa har ofta sociala och hälsoproblem som skulle kräva att man satsar mera än på sedvanliga tjänster. På grund av utslagningen söker en del av de arbetslösa sig inte på eget initiativ till hälsovårdstjänster utan det behövs samarbete mellan och initiativ från myndigheterna för att nå dem.

Avsikten är att reformen av servicecenter för arbetskraft ska slutföras under 2006. Det uppskattas att verksamhet kommer att bedrivas vid cirka 40 servicecenter och samservicekontor vid utgången av 2006. Utöver arbetskraftsförvaltningens sakkunskap har till dessa servicecenter samlats kunskande från Folkpensionsanstalten och kommunernas social- och hälsovårdstjänster. Utskottet finner det viktigt att servicecentren organiseras så att centrens klienter kan tryggas förebyggande hälsovårdstjänster och att slussningen till vården fungerar.

Servicecentrens klienter ska väljas ut på grundval av en behovsprövning som arbetskraftsbyrån och social- och hälsovårdsförvaltningen gör. Det uppskattas att antalet klienter hos servicecentren och samservicekontor uppgår till 13 000 personer 2005 och cirka 20 000 personer 2006. Svårssysselsatta beräknas utgöra på många ställen till och med hälften av de arbetslösa. Därför kan servicecentren ta emot som klienter långt ifrån alla svårssysselsatta arbetslösa.

Utskottet har i flera utlåtanden tagit upp frågan om hälsovård för arbetslösa. Om arbetslösa ska kunna behålla sin arbetsförmåga och sina möjligheter att få arbete krävs det främst förebyggande tjänster som upprätthåller arbetsför-

mågan, t.ex. hälsokontroller, remittering till vård och rehabilitering samt hälso- och konditionsfrämjande aktiviteter. De som har anställning har tillgång till dessa tjänster genom företagshälsovården. Utskottet påskyndar motsvarande tjänster för de arbetslösa. Tillgången på dessa tjänster är också förutsättningen för att servicecentren kan bedriva en framgångsrik verksamhet.

Permanentning av sekreterartjänsterna för de regionala delegationerna för romska ärenden

De regionala delegationerna för romska ärenden som från och med 1 januari 2004 tillsatts i anslutning till länsstyrelserna har till syfte att främja den romska befolkningens möjligheter till samhälleligt deltagande samt att främja den romska befolkningens ekonomiska, sociala och kulturella levnadsförhållanden på regional nivå. Delegationerna har haft klart positiva effekter för utveckling av romernas ställning på regional och kommunal nivå. De har bl.a. bidragit till att starta förskolepedagogiska utvecklingsprojekt för romernas barn och sysselsättningsprojekt för romerna. Med dessa åtgärder har man lyckats

öka zigenarbarnens deltagande i förskoleundervisningen och utbildning till yrke av romer i vuxen ålder. De regionala delegationerna har konkret påverkat utvecklingen av romernas levnadsförhållanden och bidragit till förebyggande av utslagningen och till utvecklingen av goda etniska relationer på regional och kommunal nivå.

Sekreteraruppgifterna för delegationerna sköts för närvarande med olika tillfälliga arrangemang. Bristen på tjänsterna försvårar verksamheten för de regionala delegationerna för romska ärenden och dess utveckling.

Utskottet föreslår att för permanentning av sekreterartjänster vid de regionala delegationerna för romska ärenden reserveras ett anslag på 166 000 euro i budgeten för 2006 för fyra distriktssekreterartjänster (A 19) och för nödvändiga omkostnader.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anför

att finansutskottet beaktar det som sagts ovan.

Helsingfors den 20 oktober 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jukka Gustafsson /sd
vordf. Anne Holmlund /saml
medl. Sari Essayah /kd
Roger Jansson /sv
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd
Rosa Meriläinen /gröna (delvis)
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Markus Mustajärvi /vänst

Terhi Peltokorpi /cent
Leena Rauhala /kd
Paula Risikko /saml
Jukka Roos /sd (delvis)
Tero Rönni /sd (delvis)
Kimmo Tiilikainen /cent
ers. Tatja Karvonen /cent
Matti Kauppila /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.